

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

FILOZOFIJA ZA OTROKE

*Kritično mišljenje
Etična raziskovanja
Jaz in drugi*

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

FILOZOFIJA ZA OTROKE

*Kritično mišljenje
Etična raziskovanja
Jaz in drugi*

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za filozofijo
Predmetna kurikularna komisija za državljansko
vzgojo in etiko

Učni načrt za izbirni predmet

FILOZOFIJA ZA OTROKE

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA FILOZOFIJO

dr. **Bojan Borštner**, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, predsednik

mag. **Marjan Šimenc**, Pedagoški inštitut, strokovni tajnik

dr. **Andrej Ule**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

dr. **Valentin Kalan**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

mag. **Tone Jamnik**, Škofijska gimnazija, Ljubljana

Alenka Hladnik, Gimnazija Kamnik

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA DRŽAVLJANSKO VZGOJO IN ETIKO

dr. **Janez Justin**, Pedagoški inštitut, predsednik

mag. **Andreja Barle**, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za razvoj šolstva, strokovna tajnica

dr. **Jana Bezenšek**, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta

dr. **Maca Jogan**, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

dr. **Vinko Potočnik**, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta

Vilma Nečimer, OŠ Šenčur

Rado Kostrevec, OŠ Krmelj

Avtorja besedila: **Alenka Hladnik**, mag. **Marjan Šimenc**

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Milan Zver**

Za zavod mag. **Gregor Mohorčič**

Uredila **Zvonka Labernik**

Jezikovni pregled **Tine Logar**

Oblikovanje **Tanja Radež**

Prelom in tisk **Tiskarna Kočevski tisk d. d., Kočevje**

Prvi natis

Ljubljana, 2006

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

1(075.2)(076)

HLADNIK, Alenka

Učni načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega izobraževanja. Filozofija za otroke / [avtorja besedila Alenka Hladnik, Marjan Šimenc]. - 1. natis. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2006

ISBN 961-234-360-8 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)

1. Šimenc, Marjan

227080960

K a z a l o

1 Opredelitev predmeta	5
2 Splošni cilji predmeta	6
3 Operativni cilji predmeta	7
3.1 Sedmi razred – Kritično mišljenje.....	7
3.2 Osmi razred – Etična raziskovanja.....	13
3.3 Deveti razred – Jaz in drugi.....	18
4 Specialnodidaktična priporočila	21
5 Standardi znanja	22
6 Medpredmetne povezave	22

Vertical line on the left side of the page.

Vertical line on the right side of the page.

1 OPREDELITEV PREDMETA

Filozofija za otroke je skupno ime za obvezni izbirni predmet v zadnjem triletju, ki obsega 102 uri pouka oziroma 1 uro tedensko. Predmet se v poznejših letih navezuje na prejšnja in nadgrajuje že vpeljano, vendar je vsako leto samostojna celota, ki ne zahteva udeležbe pri pouku leto poprej. Da bi preprečili zamenjave, smo predmet vsako leto poimenovali glede na specifično vsebino. V sedmem razredu se tako imenuje kritično mišljenje, v osmem etična raziskovanja in v devetem jaz in drugi.

Filozofija za otroke je po vsem svetu (zelo tudi v sosednjih državah) razširjen in didaktično zelo dodelan filozofski program, ki ob obravnavi različnih filozofskih problemov meri predvsem na samostojno mišljenje učencev in razvoj višjih kognitivnih in komunikacijskih sposobnosti. Filozofski problemi, očiščeni tradicionalne terminologije in prevedeni v zgodbe za otroke, o katerih se razpravlja pri pouku, učinkovito razvijajo mišljenje. Tako prirejena filozofija je ključna za osnovnošolsko izobraževanje (kar je v nasprotju z uveljavljenim prepričanjem, da sta za filozofijo potrebni določena starost in življenjska izkušnja), saj je prav otroštvo psihološko razvojno obdobje, ko je pravi čas za oblikovanje višjih kognitivnih procesov. Predpostavka programa je radoveden, razmišljujoč, ustvarjalen in komunikativen otrok in ne neveden, pasiven prejemnik vzgojno-izobraževalnega procesa, ki mu izobraževanje mora dati priložnost za razvoj tistih lastnosti, s katerimi se bo učinkovito vključil v življenje demokratične družbe in bo lahko kos spremembam, ki jih prinaša hiter znanstveni, tehnološki in kulturni razvoj.

Izhodišče pouka je vsako leto druga čitanka z zgodbami iz življenja otrok, na katerih se pri pouku gradi vodeni dialog; ta učence združi v skupino, ki kooperativno raziskuje v zgodbe vpletene probleme. Vsako čitanko spremlja do podrobnosti dodelan didaktični priročnik za učitelja s širšimi razlagami vsebin, uvodnimi vprašanji, vajami, vprašalniki in dodatno razlago filozofskega ozadja problema. Čitanke sicer ponujajo podrobno razdelavo vsebine učnih ur, vendar je ne zapovedujejo, ker lahko učenci kadarkoli odprejo svoje probleme. Bistvo programa je ravno v tem, da potek ure ni vnaprej določen, temveč je ura rezultat skupnega raziskovanja učencev, ki se razvije ob branju filozofske čitanke.

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

- Filozofsko raziskovanje etičnih, socialnih, spoznavnih in ontoloških problemov,
- razvijanje avtonomnega, kritičnega, refleksivnega mišljenja,
- razvijanje domišljije in kreativnosti,
- razvijanje kulture dialoga (izražanje in zagovor lastnih stališč, mnenj, poslušanje, upoštevanje stališč drugih itd.),
- razvijanje miselnih spretnosti (oblikovanje mnenj, analiziranje, sintetiziranje, primerjanje, klasificiranje, postavljanje vprašanj, iskanje hipotez, izpeljevanje, odkrivanje predpostavk in posledic, reševanje problemov).

Z izjemo estetskih in telesno-gibalnih se splošni cilji filozofije za otroke nanašajo na vsa področja osebnostnega razvoja: filozofski problemi, prevedeni v otroški jezik, vzpodbujajo radovednost; enakopravno sodelovanje v raziskovalni skupini otrok krepi pozitivno samopodobo na osnovi lastnega prispevka k pouku in omogoča, da učenci na pozitiven način doživljajo sebe in druge; ker so filozofski problemi odprti, vzpodbuja ustvarjalne rešitve. Uresničevanju moralno-etičnih ciljev je namenjen celoten program v osmem razredu, čeprav se etičnih tem dotikata tudi druga dva. Vsi omenjeni cilji prispevajo tudi k razvijanju strpnosti, humanosti in zavedanja človekovih pravic.

3 OPERATIVNI CILJI PREDMETA

POJASNILO

Program je zasnovan kot filozofsko raziskovanje, ki razvija mišljenje ob vsebinah, ki jih vsebujejo čitanke. Te so tako raznovrstne in do te mere prepletene, da z izbiro nekaj poudarkov izgubimo njihovo bistveno lastnost: da so implicitne in da se pri pouku sledi tisti liniji razmisleka, ki jo učenci sami odkrijejo. Iz psihološkega zornega kota je interes učencev nujni pogoj za vzpodbuditev mišljenja o danih vsebinah. Avtorji programa to upoštevajo na dveh ravneh. Vsebine se naslavljajo naravnost na izkustvo učencev – izkustveni horizont učencev določene starosti so začrtale dolgoletne izkušnje s programom (njegov začetek sega v šestdeseta leta) in seveda razširjenost programa po vsem svetu, ki v tem izkustvu upošteva kulturne razlike. Hkrati pa priročnik ob posameznih vsebinah predvidi številne ideje, ki jih lahko učitelj zasleduje in se z njimi prilagaja interesu učencev, prav tako pa raznolika didaktična gradiva, s katerimi njihov interes usmerja in izostril njihove linije razmisleka. Če torej nekatere poudarke izločimo in jim hočemo vsiliti status vodstva pri pouku, s tem nasprotujemo bistvu programa. Predlagano členitev učnega načrta je torej treba brati zgolj kot eno od možnih poti izvedbe kompleksnega procesa filozofskega raziskovanja skozi dialog, ki se bo razvil na podlagi interakcije med učenci, filozofsko čitanko in učiteljem.

3.1 SEDMI RAZRED – KRITIČNO MIŠLJENJE

Čitanka *Harijeva odkritja* in priročnik za učitelja *Filozofsko raziskovanje* sta osnova uvodnega programa, katerega neposredni namen je razvoj kritičnega mišljenja. Kritično mišljenje je pojmovano zelo široko kot refleksija logičnih pravil, utemeljevalno mišljenje, analiza temeljnih pojmov, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju, raziskovanje predpostavk in posledic običajnih stališč in pogledov, ocenjevanje in vrednotenje, ustvarjalno reševanje problemov. Vsebinsko so predmet raziskave filozofski problemi mišljenja, njegovih zakonitosti, pojem človeka in medčloveških odnosov. Program je oblikovan tako, da se teme nadgrajujejo. Druga značilnost je samorefleksija – učenci na vsaki stopnji premislijo o doseženem, le-to povežejo z lastnimi izkušnjami in prehojenimi koraki programa. V program je prav tako neposredno vključeno razvijanje pozitivne samopodobe učencev in oblikovanje v raziskovalno skupino.

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
1. RAZISKOVANJE IN MIŠLJENJE				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • analizirajo pojem raziskovanja, navajajo svoje primere, razlikujejo med pojmom odkritje in izum, naštejejo elemente raziskovalnega procesa: nejasnost, negotovost dvom, oblikovanje problema, postavitev in preverjanje hipotez; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • diskusija • odkrivanje lastnih primerov • reševanja vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Raziskovanje, odkritje, izum 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri prvih urah je treba pozornost usmeriti predvsem na oblikovanje skupine, paziti, da so učenci enakomerno vključeni vanjo, preprečevati pretirano govorjenje enih in molčanje drugih. Učitelj/-ica s svojimi odzivi pokaže, da je upoštevanja vredno vsako mnenje, če se ga le poskuša utemeljiti. Ob tem pazljivo vodi dialog k refleksiji o nujnosti upoštevanja pravil mišljenja. Prav tako jih spodbuja, da začnejo postavljati svoja vprašanja. 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina
<ul style="list-style-type: none"> • povežejo pojem raziskovanja in mišljenja, spoznajo, da je raziskovanje mišljenja v resnici mišljenje mišljenja, ki ima svoje zakonitosti; 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • odgovarjanje na vprašalnik iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Mišljenje kot raziskovanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj/-ica upošteva dejstvo, da učenci zasebno že razmišljajo o svojih mislih. Eden od ciljev programa je narediti proces refleksije javen, dostopen drugim, kajti bistvo programa je raziskovanje mišljenja, njegovih zakonitosti in vsebin. 	
<ul style="list-style-type: none"> • ločijo resnične od neresničnih sodb, poskušajo odkriti pomen resnice; 	<ul style="list-style-type: none"> • vaje, lastni primeri 	<ul style="list-style-type: none"> • Resnica 	<ul style="list-style-type: none"> • K pojmu resnica se še večkrat vrne, zato se ga tu vpelje. 	
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo razliko med splošno trdilnimi in nikalnimi sodbami, znajo takšne sodbe obračati. 	<ul style="list-style-type: none"> • reševanje vaj, navajanje lastnih primerov 	<ul style="list-style-type: none"> • Splošne trdilne in nikalne sodbe 	<ul style="list-style-type: none"> • Treba je paziti, da se ta del teme ne spremeni v mehanično reševanje vaj, saj gre predvsem za ozaveščenje logičnih zakonitosti, ki se jih upošteva pri mišljenju in raziskovanju. 	<ul style="list-style-type: none"> • jeziki • matematika – logika in jezik

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
2. PREDPOSTAVKE IN POSLEDICE MIŠLJENJA				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> skozi to temo se spoznajo s problemom odpora do različnosti, praznoverja, stereotipov, predsodkov, kar naposled pripelje do razumevanja pojma osebnostna identiteta, ki izpeljavo usmeri k samostojnemu razmišljanju in pozitivnemu vrednotenju lastnega utemeljenega mišljenja; 	<ul style="list-style-type: none"> branje zgodbe oblikovanje stališč dialog navajanje lastnih primerov reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> Negativna čustva Različnost Praznoverje Predsodki Stereotipi Osebnostna identiteta 	<ul style="list-style-type: none"> Tema je občutljiva, zato je treba paziti, da so učenci pri izražanju stališč in njihovem utemeljevanju pazljivi, da se ne bi prizadeli. Učitelj/-ica naj poudari, da čustvenost pri utemeljevanju vodi stran od racionalnega, kritičnega mišljenja in raziskovanja; treba pa je raziskati, zakaj do takšnih poti pride. Na drugi strani pa je naravno, da se ljudje na teme, ki so zanje pomembne, odzivajo čustveno. 	<ul style="list-style-type: none"> zgodovina
<ul style="list-style-type: none"> spoznajo utemeljevanje kot proces iskanja razlogov, uvidijo, da je racionalna misel takšna, da se jo da utemeljiti, pri čemer se utemeljuje z logičnimi razlogi ali izkustvom; prav tako iz stališč izpeljujejo posledice; 	<ul style="list-style-type: none"> diskusija odgovarjanje na vprašalnik iz priročnika iskanje lastnih dobrih razlogov razvrščanje razlogov na dobre in slabe reševanje vaj 	<ul style="list-style-type: none"> Misli Izvor misli Proces mišljenja Dialog Realnost misli Domišljija Sanje Mišljenje in domišljija 	<ul style="list-style-type: none"> Učitelj/-ica naj sproti oceni, ali so se vsi učenci enakovredno udeleževali diskusije, ali je imel vsak možnost razmisliti o mišljenju, ali so se začeli pogovarjati med sabo. Če ne, naj v naslednjih korakih pritegne pozornost neaktivnih. 	<ul style="list-style-type: none"> matematična sklepanja
<ul style="list-style-type: none"> začnejo spoznavati značilnosti sklepanj in logične napake pri sklepanju; 	<ul style="list-style-type: none"> rišejo diagrame odkrivajo svoje primere 		<ul style="list-style-type: none"> Primeri, ki se uporabljajo za vajo, naj bodo čim bližje konkretnemu izkustvu učencev. 	<ul style="list-style-type: none"> matematika logika in jezik
<ul style="list-style-type: none"> spoznajo odnose med pojmi; 	<ul style="list-style-type: none"> rešujejo vaje iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> Pojem Množica 	<ul style="list-style-type: none"> Učitelj/-ica primere nariše na tablo. 	

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo štiri vrste sodb, jih znajo ločiti med sabo; 	<ul style="list-style-type: none"> • spreminjajo običajne povedi v pravilno logično obliko • rešujejo vaje 	<ul style="list-style-type: none"> • Splošno trdilne in nikalne sodbe • Delno trdilne in nikalne sodbe 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrste sodb naj bodo ponazorjene s primeri iz drugih predmetov, posebej so učinkoviti tisti iz biologije, a tudi z vsakdanjega življenja. 	<ul style="list-style-type: none"> • biologija
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo sklepanje iz posameznega na splošno, njegovo utemeljenost in logične napake pri posploševanjih; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • oblikovanje stališč • dialog • navajanje lastnih primerov • reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Gibko in togo mišljenje • Moralno in logično • Posamezno in splošno • Podobnost in razlika 	<ul style="list-style-type: none"> • Ker je vednost učencev na tej stopnji pomanjkljiva, imajo lahko z vajami iz priročnika nekaj težav, lahko pa se ga ne upajo uporabiti, zato naj učitelj pomaga pri rešitvah. Pomembno je, da se zavejo težav, ki jih nosi s sabo posploševanje, in prav tako logičnih napak, ki se pri tem pojavljajo. 	<ul style="list-style-type: none"> • biologija • kemija • fizika • družboslovje
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo funkcijo šole, opišejo cilje izobraževanja, razmišljajo o lastnostih popolne šole, o dolgočasnosti učenja. 	<ul style="list-style-type: none"> • oblikovanje lastnih pogledov • diskusija • vaje 	<ul style="list-style-type: none"> • Izobraževanje • Dobro • Funkcija šole • Samostojno razmišljanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcija tega koraka je odpraviti strah pred izražanjem stališč, ki učitelju morda ne bi bila všeč. 	

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
3. UM, ČLOVEK IN KULTURA				
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> s pomočjo spoznanj iz predhodnih tem oblikujejo pojem človeka, za katerega sta značilna zmožnost racionalnega mišljenja in kultura, primerjajo različne definicije človeka, njegovega uma; 	<ul style="list-style-type: none"> branje zgodbe oblikovanje stališč dialog pisanje kratkih sestavkov vaje 	<ul style="list-style-type: none"> Človek Žival Smrt Um Možgani Misli drugih Osebnost 	<ul style="list-style-type: none"> Ta tema je izrazito problemska, zato naj učitelj spodbuja različnost v rešitvah učencev, njegovo vodstvo naj bo čim bolj neopazno. Ob njej naj se ponovi znanje iz prejšnjih stopenj: obračanje sodb, tvorjenje vseh štirih tipov sodb, iskanje skritih predpostavk. 	<ul style="list-style-type: none"> biologija zgodovina
<ul style="list-style-type: none"> premišljujejo o mišljenju tako, da vključijo vednost predhodnih sklopov; 	<ul style="list-style-type: none"> branje zgodbe diskusija 	<ul style="list-style-type: none"> Miselni slogi 	<ul style="list-style-type: none"> Ob tej temi je ustrezno opozoriti na strpnost do drugače mislečih. 	
<ul style="list-style-type: none"> razlikujejo preprosta in sestavljena sklepanja, spoznajo logična pravila za sklepanje; 	<ul style="list-style-type: none"> diskusija navajanje lastnih primerov reševanje vaj iz priločnika 	<ul style="list-style-type: none"> Sklepanje na podlagi odnosov med sodbami 	<ul style="list-style-type: none"> Učenci naj rešijo čim več vaj, da bi dobro utrdili nova spoznanja, prav tako naj učitelj spodbuja, da so čim bolj aktivni pri iskanju svojih primerov. 	
<ul style="list-style-type: none"> spoznajo pojem kulture in z njo povežejo naslednje: simbol, ceremonija, ritual, navada spoštovanje, večinsko mnenje, dolžnost in pravica, pravila, svoboda. 	<ul style="list-style-type: none"> diskusija oblikovanje lastnih stališč, mnenj 	<ul style="list-style-type: none"> Kultura 	<ul style="list-style-type: none"> Učitelj/-ica pri temi spodbudi pozitivno samopodobo učencev, ko jih opozori, da je njihova vednost s tega področja velika, ker se jim ni treba držati šolskega znanja, marveč lahko uporabijo tudi tisto, ki je pridobljeno z množičnimi mediji. Ta tema je vsebinska podlaga za etični in socialni program v 8. in 9. razredu, zato naj se ga natančno izpelje. 	<ul style="list-style-type: none"> slovenščina angleščina zgodovina

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
4. KDO SEM?				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • analizirajo pojem osebnosti, jaza, razvijajo samospoštovanje, razumejo kompleksnost odnosov z drugimi; 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • oblikovanje lastnih pogledov 	<ul style="list-style-type: none"> • Konformizem • Pritisk • Gotovost • Dvom • Sram • Spoznanje in občutenje 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri tej temi učitelj/-ica spodbuja samospoštovanje učencev tako, da jim pokaže, kako se lahko tudi on/-a uči od njih. 	
<ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo in razumejo protislovne sodbe, se naučijo izogibati logičnim napakam, ki izvirajo iz odnosa del – celota; 	<ul style="list-style-type: none"> • vaje iz priročnika • navajanje lastnih primerov 			
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo razliko med delom in celoto, analizirajo pojme možnost, spoznajo odnos med resničnostjo in možnostjo, vzrokom in učinkom; 		<ul style="list-style-type: none"> • Gosti, prijatelji • Ljudje in njihovi hobiji: umetnost, lov, uživanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj/-ica pri izpeljavi teme izhaja iz izkustva učencev in drugih predmetov. 	<ul style="list-style-type: none"> • biologija • kemija • fizika
<ul style="list-style-type: none"> • razumejo razliko med razlago in opisom, vzrokom in razlogom; 	<ul style="list-style-type: none"> • oblikovanje stališč • dialog • navajanje lastnih primerov • reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Odrasli in otroci 		<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina • naravoslovje
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo in razumejo sklepanja če – potem, oblikujejo svoje hipoteze, povezujejo to vrsto sklepanja z raziskovanjem v naravoslovju. 	<ul style="list-style-type: none"> • reševanje vaj iz priročnika • pregledna ponovitev logičnih spoznanj 	<ul style="list-style-type: none"> • Raziskovanje • Mišljenje • Razumskost • Čustva 	<ul style="list-style-type: none"> • Na tej točki se učitelj/-ica spet vrne na začetek in s pomočjo učencev sklene program z vnovično raziskavo pojma raziskovanje, tokrat povezanega z vsem doseženim premislekom in zavestjo o vlogi in pomembnosti racionalnih poti mišljenja. 	

3.2 OSMI RAZRED – ETIČNA RAZISKOVANJA

Program obsega raziskovanje etičnih tem, čitanka je Liza, priročnik za učitelja pa Etično raziskovanje.

Program ne izhaja iz filozofskih teorij ali moralnih pravil, temveč skuša na podlagi branja čitanke najprej artikulirati izkušnje, ki jih učenci že imajo, in tako navezati na njihovo vsakdanje življenje in na situacije, kjer sami že uporabljajo moralno presojanje. Izhajajoč iz tega, program učence vodi k refleksiji samoumevnih predpostavk moralnega ravnanja in k premisleku o temeljnih pojmi in problemskih sklopih s področja etike. Ta premislek je vselej vezan na konkretne primere, obenem pa ima za cilj oblikovanje nekaterih splošnih pravil, ki nam služijo za orientacijo na tem kompleksnem in problematičnem področju.

Poseben poudarek je na induktivnem pristopu, kjer se do splošnih pravil pride na temelju obravnave konkretnih posameznih primerov. Pomembno pa je tudi, da gre pri tem procesu vselej za raziskovanje, kjer nobeno stališče ni vnaprej diskvalificirano, temveč je vsako deležno kritičnega pretresa in argumentiranega premisleka. Zato v resnici ne gre za teorijo etike, temveč za raziskovanja na tem področju.

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
1. PRAV IN NAROBE				
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznajo različne pomene besed prav (pravilno, ustrezno, dobro) in narobe; razumejo razliko med moralno in nemoralno rabo besede "prav"; znajo uporabljati pojma prav in narobe v različnih okoliščinah; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • oblikovanje stališč • dialog • navajanje lastnih primerov • reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Prav in narobe 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri prvih urah je treba pozornost usmeriti predvsem na oblikovanje skupine, paziti, da so učenci enakomerno vključeni vanjo, še zlasti paziti, da se vanjo primerno vključijo novi učenci, ki še niso vajeni skupinskega raziskovanja idej, preprečevati pretirano govorjenje enih in molčanje drugih. Učitelj/-ica s svojimi odzivi pokaže, da je upoštevanja vredno vsako mnenje, če se ga le poskuša utemeljiti. Ob tem pazljivo vodi dialog k refleksiji o nujnosti upoštevanja pravil mišljenja. Prav tako jih spodbuja, da začnejo postavljati svoja vprašanja. 	<ul style="list-style-type: none"> • etika in družba • zgodovina • slovenščina
<ul style="list-style-type: none"> • prepoznajo različne rabe besede "pravica"; znajo analizirati odnos med prijetnim, dovoljenim, prepovedanim in pravicami; 	<ul style="list-style-type: none"> • reševanje vaj iz priročnika • dialog • navajanje lastnih primerov 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravice 		
<ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med pravicami in dolžnostmi; postavljajo hipoteze o tem, ali imajo živali pravice; oblikujejo stališča o razmerju med pravicami, privilegiji in dolžnostmi; 	<ul style="list-style-type: none"> • oblikovanje stališč • dialog • reševanje vaj iz priročnika • skupinsko projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Dolžnosti in pravice 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci, ki imajo svoje živali, bodo zagovarjali antropomorfična stališča, zato je smotno pred vpeljavo razmisleka o živalskih pravicah analizirati pojem človeka, ga povezati s pojmom pravice in nato preiti na živali. 	<ul style="list-style-type: none"> • okoljska vzgoja • biologija
<ul style="list-style-type: none"> • doživljajo, kaj pomeni postaviti se na mesto drugega; analizirajo pomen empatije; utemeljujejo analoško sklepanje v etiki; 	<ul style="list-style-type: none"> • navajanje primerov • pogovor o primerih empatije • igranje vlog 	<ul style="list-style-type: none"> • Postaviti se na mesto drugega: človeka, odraslega, živali • Empatija 	<ul style="list-style-type: none"> • Tema je občutljiva, ker ne meri samo na spoznavne cilje, ampak tudi na čustvene. Zato jo je treba izpeljati z veliko mero takta. 	<ul style="list-style-type: none"> • jeziki • matematika – množice

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo odnos med cilji in sredstvi; oblikujejo svoje poglede o upravičenosti rekla, da cilj posvečuje sredstva. 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Cilji in sredstva 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj/-ica vpelje čim več zgodovinskih primerov, prav tako pa vključi primere iz vsakdanjega življenja. 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina
2. SVOBODA IN PRAVILA				
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizirajo različne pomene besede svoboden; raziskujejo odnos med svobodo, svobodno voljo, determinizmom in vdanostjo v usodo; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • reševanje vaj iz priročnika • iskanje svojih primerov 	<ul style="list-style-type: none"> • Svoboda • Nujnost • Usoda 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusija naj bo predvsem osredotočena na povezanost med svobodo in moralnim delovanjem. 	<ul style="list-style-type: none"> • fizika
<ul style="list-style-type: none"> • analizirajo pojem pravila; raziskujejo odnos med pravili in svobodo. 	<ul style="list-style-type: none"> • naštejejo pravila z različnih področij vednosti in delovanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilo 		
3. VREDNOTE, DEJSTVA, MNENJE				
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizirajo pojem vrednote; naštevajo različne vrednote; razvrščajo vrednote po pomembnosti in preišljajo o mejah takšne klasifikacije; 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • reševanje vaj iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrednota • Vrednote in morala 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri tej temi naj bo učitelj/-ica pozoren/-na na različne vrednotne sisteme otrok in na to, da ne bo nezavedno vsiljeval/-a svojega. 	<ul style="list-style-type: none"> • etika in družba • zgodovina • slovenščina • religija
<ul style="list-style-type: none"> • raziskujejo odnos med dejstvi in vrednotami; razpravljajo o odnosu meril, pravil in okusa; 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrednota in mnenje • Subjektivnost mnenj in okusov • Vprašanje merila 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci naj rešijo čim več vaj, da bi dobro • utrdili nova spoznanja, prav tako naj učitelj/-ica spodbuja, da so čim bolj aktivni pri iskanju svojih primerov. 	<ul style="list-style-type: none"> • umetnostna vzgoja
<ul style="list-style-type: none"> • učijo se ločevati dejstva in mnenja; diskutirajo o postopkih, s katerimi utemeljujejo dejstva; 		<ul style="list-style-type: none"> • Dejstvo in mnenje 		

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> • oblikujejo stališča o tem, kdo je lahko obravnavan kot oseba; razpravljajo o tem, kaj pomeni koga obravnavati kot osebo. 		<ul style="list-style-type: none"> • Oseba 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci naj rešijo čim več vaj, da bi dobro utrdili nova spoznanja, prav tako naj učitelj/-ica spodbuja, da so čim bolj aktivni pri iskanju svojih primerov. 	
4. POŠTENOST				
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o tem, kaj je pošteno; oblikujejo stališča o tem, ali je kdaj nujno potrebno protestirati proti nepoštenosti; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • oblikovanje stališč • dialog • reševanje vaj z priročnika • skupinsko projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pošteno in prav 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri tej temi naj učitelj/-ica izhaja iz izkustva učencev. 	<ul style="list-style-type: none"> • etika in družba • državljanska vzgoja
<ul style="list-style-type: none"> • analizirajo odnos med privilegiji in dolžnostmi; 	<ul style="list-style-type: none"> • navajajo svoje primere 	<ul style="list-style-type: none"> • Privilegij in dolžnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Vednost s tega področja je pri učencih še majhna, zato učitelj/-ica poišče primere iz zgodovine, literature. Hkrati naj preverja, ali urešničuje zahteve programa, ali je še kak učenec, ki se ne vključuje v diskusije, in ga poskuša dodatno motivirati. 	<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina • slovenščina
<ul style="list-style-type: none"> • postavljajo hipoteze o tem, ali je zakonito vselej tudi pošteno; razpravljajo o vprašanju, ali je vse nepošteno tudi nezakonito, 	<ul style="list-style-type: none"> • diskutirajo • rešujejo vaje iz priročnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Zakon in poštenost 		
<ul style="list-style-type: none"> • oblikujejo stališča o tem, ali so zakoni nujno dobri; 		<ul style="list-style-type: none"> • Zakon in dobro 		
<ul style="list-style-type: none"> • analizirajo motive za poslušnost in neposlušnost, razpravljajo o razlogih za iracionalno ravnanje. 		<ul style="list-style-type: none"> • Poslušnost 		

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
5. PRIJATELJSTVO				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • analizirajo odnos med prijateljstvom, pravičnostjo in ljubeznijo; razpravljajo o vprašanju, ali so ljudje lahko prijatelji z živalmi; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • opisovanje lastnih izkušenj 	<ul style="list-style-type: none"> • Prijateljstvo in pravičnost • Živalski prijatelji • Ljubezen 	<ul style="list-style-type: none"> • Na tej stopnji se lahko učencem prepusti iniciativo pri vodenju diskusije, še zlasti ker gre za temo, o kateri imajo izkušnje in jim je blizu. 	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina • matematika • naravoslovje
<ul style="list-style-type: none"> • analizirajo odnos med enakostjo in prijateljstvom; 		<ul style="list-style-type: none"> • Enakost in prijateljstvo 		
<ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o upravičenosti privilegijev. 		<ul style="list-style-type: none"> • Privilegiji 		
6. O DISKUSIJI				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • znajo artikulirati svoje izkustvo o diskutiranju, njegovih pravilih in racionalnih metodah mišljenja, ki se uporabljajo za dokazovanje, utemeljevanje; 	<ul style="list-style-type: none"> • refleksija in samorefleksija prehojene poti 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusija • Mišljenje in raziskovanje • Etično raziskovanje • Moralna konsistentnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj pomaga učencem pri oblikovanju pregleda nad prehojeno potjo. 	
<ul style="list-style-type: none"> • uvidijo pomembnost samostojnega mišljenja in dejstvo, da imajo tudi učenci pravico do njega. 				

3.3 DEVETI RAZRED – JAZ IN DRUGI

Program obsega razmišljanja o družbi in posamezniku, čitanka je Marko, priročnik za učitelja je Raziskovanje družbe.

Namen programa je ob branju čitanke razviti refleksijo o temeljnih načelih življenja v družbi. Razlika med naravo in družbo, družbeni odnosi, vloga zakona, vprašanje pravičnosti in tematika, ki je s temi temeljnimi kategorijami zamejena, se ne obravnavajo kot dana snov, ki bi si jo bilo treba prisvojiti. Izhodišče so konkretne situacije, opisane v čitanki, na katere učenci navežejo lastno izkušnjo življenja v skupnosti. Ob dilemah, ki se odprejo junakom iz zgodb, in rešitvah, ki jih za te dileme najdejo (ali pa ne), bodo učenci razvili svoje poglede na dane probleme. Ob raziskovanju konkretnih situacij se bodo oblikovale splošnejše rešitve, ki bodo terjale premislek nekaterih temeljnih predpostavk skupnega življenja.

Vednost o družbi, ki jo bodo učenci tako usvojili, ne bo učenje vnaprej podane snovi, temveč bo rezultat njihovega lastnega raziskovanja. Še bolj kot rezultat pa je pomemben način, na katerega bodo do njega prišli. Raziskovalna skupnost, ki se bo ob tem oblikovala, s svojo dinamiko in specifičnimi pravili bo sama model skupnega življenja, na katerega lahko vplivajo vsi udeleženi.

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNDIDAKTIČNA PRI-POROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
1. DRUŽBA				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • spoznajo razliko med naravnim in družbenim; razumejo povezanost naravnih in družbenih dejstev; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Naravno in družbeno 	<ul style="list-style-type: none"> • Pri prvih urah je treba pozornost usmeriti predvsem na oblikovanje skupine, paziti, da so učenci enakomerno vključeni vanjo, še zlasti paziti, da se vanjo primerno vključijo novi učenci, ki še niso vajeni skupinskega raziskovanja idej, preprečevati pretirano govorjenje enih in molčanje drugih. Učitelj/-ica s svojimi odzivi pokaže, da je upoštevanja vredno vsako mnenje, če se ga le poskuša utemeljiti. Ob tem pazljivo vodi dialog k refleksiji o nujnosti upoštevanja pravil mišljenja. Prav tako jih spodbuja, da začnejo postavljati svoja vprašanja. 	<ul style="list-style-type: none"> • etika in družba • zgodovina • naravoslovje
<ul style="list-style-type: none"> • razlikujejo med socialnimi in drugimi odnosi (prostorskimi, zaznavnimi, estetskimi, geografskimi, logičnimi itd.). 		<ul style="list-style-type: none"> • Družbeni odnosi • Družba in institucije • Sprejemanje odločitev 		
2. ZAKON				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • raziskujejo namen zakonov; analizirajo vlogo zakonov v vsakdanjem življenju; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Namen zakonov • Vrste zakonov 		
<ul style="list-style-type: none"> • razpravljajo o razliki med maščevanjem in kaznijo ter med kaznijo in restitucijo; 		<ul style="list-style-type: none"> • Prestopek in zakon 		

OPERATIVNI CILJI	DEJAVNOSTI	PREDLAGANE VSEBINE	SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA	MEDPREDMETNE POVEZAVE
<ul style="list-style-type: none"> • raziskujejo razliko med “kar ni prepovedano, je dovoljeno” in “narediti se sme samo, kar zapo vedujejo zakoni”; razpravlja o tem, kaj je normalno; spoznava pomen trditve, da so sodišča nepristranska. 	<ul style="list-style-type: none"> • zbiranje gradiva iz dnevnega časopisja 	<ul style="list-style-type: none"> • Zakon in kazen 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj/-ica naj sicer upošteva didaktična priporočila in vaje iz priročnika, vendar ne togo, ozira naj se predvsem na konkretno situacijo v razredu. Prav tako naj ne prestando preverja, ali dosega zastavljanje cilje, še zlasti tiste, ki so usmerjeni v oblikovanje raziskovalne skupine. Vsebino programa je namreč mogoče neprestano navezovati na konkretno izkušnjo učencev pri oblikovanju svoje raziskovalne skupnosti. 	
3. PRAVIČNOST				
Učenci: <ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo odnos med pravičnostjo in svobodo: pravičnost kot ustvarjanje možnosti za svobodo; 	<ul style="list-style-type: none"> • branje zgodbe • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravičnost in svoboda 		
<ul style="list-style-type: none"> • analizirajo odnos med pravičnostjo in zaslugami (pravično je, da vsak dobi, kar si je zaslužil); 		<ul style="list-style-type: none"> • Pravičnost kot poštenost 		
<ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo odnos med pravičnostjo in spoštovanjem pravic posameznika; 				
<ul style="list-style-type: none"> • raziskujejo, ali se priložnosti preprosto pojavijo ali pa jih družba aktivno ustvarja; 	<ul style="list-style-type: none"> • diskusija • reševanje vaj iz priročnika • projektno delo 	<ul style="list-style-type: none"> • Enakost možnosti in svoboda 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj/-ica navezuje na izkušnje učencev, na aktualne dogodke, ki jih posredujejo javni mediji. 	<ul style="list-style-type: none"> • etika in družba • zgodovina • javni mediji
<ul style="list-style-type: none"> • raziskujejo pomen trditve, da je pravica slepa; analizirajo povezavo med nepravilnostjo in neenako porazdelitvijo dobrin; razpravljajo o tem, ali je pravičnost v tem, da vse obravnavamo enako. 		<ul style="list-style-type: none"> • Pravičnost in razlike • Pravičnost in enakost 		

4 SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Osnovna metoda je vodena diskusija, ki se sproži ob zgodbah iz čitank. Učitelj naj ne vztraja pri obravnavi vseh tem, ki se pojavijo v zgodbah, ampak naj pri določitvi vsebine ure upošteva interes učencev. Kajti le teme, ki jih učenci v konkretni uri izkusijo kot miselni izziv, so zanje zanimive in lahko spodbudijo diskusijo ter razmišljanje.

Učiteljeva vloga je izredno pomembna, kajti pod njegovim vodstvom morajo posamezni učenci z različnimi mnenji oblikovati skupino, ki ima enoten cilj: raziskati problem in doseči napredek v razumevanju, odkritju novih pogledov, v miselnih spretnostih itd. Zato učitelj z vprašanji najprej pomaga, da učenci povejo svoja stališča in mnenja, jim pomaga pri izražanju, oblikovanju in interpretaciji pogledov, iskanju konsistentnosti, analizi uporabljenih pojmov, iskanju predpostavk, odkrivanju logičnih napak, utemeljevanju, iskanju alternativnih pogledov. Hkrati mora diskusijo usklajevati, npr. tako, da združuje podobne ideje, rešitve, išče razlike, povezave ipd. Ko se diskusija dotakne katere od vodilnih idej iz priročnika, je čas za vpeljavo vaj, ki izostrijo in pojasnijo njen pomen, prav tako pa preprečujejo ohlapnost diskusije. Hkrati naj se učitelj zaveda, da program omogoča učencem proizvajati nove ideje in sočasno razvijati kritičnost. Učitelj lahko po potrebi vključi tudi druge metode, pomembno je, da izbira tiste, ki od učencev zahtevajo aktivnost: projektno delo, igro in simulacije, raziskovalno učenje, pisanje krajših sestavkov.

Učitelj naj ne:

- vsiljuje vrstnega reda iz priročnika, narekujejo naj ga učenci;
- razlaga in predava o filozofskih pojmih, teoretsko razumevanje naj bo posledica dialoga učencev;
- dopušča dolgih diskusij o nepomembnih podrobnostih;
- izpušča vaj iz priročnika in naj ne pozabi pokazati, kako so povezane s temami iz čitanke;
- preprečuje pogovorov med učenci;
- pozabi pokazati, da tudi on razmišlja;
- meni, da mora vedno sam voditi diskusijo, to lahko storijo učenci sami;
- vsiljuje svojih pogledov;
- daje vaj samo za domačo nalogo;
- poudarja samo kognitivnih, niti samo čustvenih prvin, oboje morajo biti v ravnotežju.

5 STANDARDI ZNANJA

Učenci:

- poznajo, razumejo in znajo razložiti probleme, ki so bili tema razrednih diskusij;
- znajo smiselno uporabljati večino osnovnih pojmov, navedenih v operativnih ciljih;
- znajo izraziti, razložiti, utemeljiti svoja mnenja, uvideti njihove predpostavke in posledice, jih primerjati z drugimi;
- znajo reflektirati svoje miselne procese;
- se znajo ustrezno vključiti v diskusijo in poslušati ter upoštevati druge diskutante;
- znajo napisati krajši sestavek na določeno temo.

6 MEDPREDMETNE POVEZAVE

Filozofija za otroke je povezana z drugimi predmeti in predmetnimi področji prek skupnih vsebin, saj se skozi diskusijo neposredno pogloblja razumevanje in presojanje znanja in vrednot iz predmeta etika in družbaždržavljska vzgoja, prav tako pa obravnava nekatere temeljne pojme, ki so jih učenci spoznali pri pouku naravoslovja, družbenih ved in umetnosti. Prav tako je povezana s predmeti, ki razvijajo pisne in bralne spretnosti (razumevanje in interpretacija besedil), kot so slovenski in tuji jeziki, in logično mišljenje (npr. matematika, fizika).

Hkrati filozofija za otroke presega šolske okvire medpredmetnih povezav, saj je izhodišče pouka celotno življenjsko izkustvo učencev.
